FÖRSLAG TILL AVGÖRANDE AV GENERALADVOKAT SIEGBERT ALBER

föredraget den 22 juni 1999 *

A — Inledning

1. I förevarande mål har Corte d'appello di Torino (Italien) begärt förhandsavgörande av domstolen beträffande tolkningen av konventionen om domstols behörighet och verkställighet av domar på privaträttens område (undertecknad den 27 september 1968) — den så kallade Brysselkonventionen (nedan kallad konventionen) [1] — samt artikel 30 i EG-fördraget (nu artikel 28 EG i ändrad lydelse), artikel 36 i EG-fördraget (nu artikel 30 EG i ändrad lydelse) och artikel 86 i EG-fördraget (nu artikel 82 EG). Den nationella domstolen har begärt förhandsavgörande därför att den är tveksam om huruvida en i Frankrike meddelad dom, som enligt dess uppfattning strider mot principerna om den fria rörligheten för varor och om fri konkurrens, måste verkställas i Italien i enlighet med konventionen.

2. Såvitt avser det förfarande som ligger till grund för tolkningsfrågorna har den nationella domstolen endast anfört att det franska bolaget Régie nationale des usines Renault (numera Renault SA, nedan kallat Renault) enligt artikel 31 i Brysselkonventionen har ansökt om att den skall förklara att en dom som Cour d'appel de Dijon (Frankrike) år 1990 meddelat mot bolaget Maxicar och Orazio Formento (nedan kallade Maxicar och Formento) är verkställbar i Italien. Enligt den franska domen dömdes Formento att böta 20 000 FRF på grund av olaga efterbildning varjämte Maxicar och Formento ålades att tillsammans med ytterligare ett företag solidariskt utge skadestånd med 100 000 FRF. Som framgår av bland annat de uppgifter som kommissionen har lämnat dömdes Maxicar och Formento i Frankrike därför att de utan tillstånd av Renault, som är innehavare av den industriella äganderätten till reservdelar för bilar av märket Renault, hade tillverkat sådana reservdelar i Italien och exporterat dem till Frankrike.

3. Corte d'appello di Torino avslog — enligt kommissionens uppgift den 25 februari 1997 — Renaults ansökan om förklaring att domen, som i Frankrike hade fastställts i ett kassationsförfarande, var verkställbar. Renault begärde — enligt Maxicars och Formentos uppgifter den 28 mars 1997 — vid samma domstol ändring av avslagsbeslutet. I sistnämnda förfarande har Corte d'appello di Torino nu

* Originalspråk: tyska.

1 — EGT L 299, 1972, s. 32, i dess lydelse enligt konventionen av den 9 oktober 1978 om Konungariket Danmarks, Republiken Irlands och Förenade konungariket Storbritannien och Nordirlands tillträde (EGT L 304, s. 1 och — i dess ändrade lydelse — s. 77), enligt konventionen av den 25 oktober 1982 om Republiken Greklands tillträde (EGT L 388, s. 1), och enligt konventionen av den 26 maj 1989 om Konungariket Spaniens och Republiken Portugals tillträde (EGT L 285, s. 1).

begärt ett förhandsavgörande av domstolen.

4. Enligt den nationella domstolens uppgifter har Maxicar och Formento bestritt yrkandet om ändring av avslagsbeslutet med motiveringen att den franska domen inte kan förklaras verkställbar i Italien, dels därför att den strider mot grunderna för rättsordningen såvitt avser ekonomisk lagstiftning, dels därför att den är oförenlig med en motsvarande dom som har meddelats i en tvist mellan samma parter i Italien. Enligt den nationella domstolens uppgifter har Maxicar och Formento hävdat att Cour d'appel de Dijon dömt dem med motiveringen att den industriella formgivningen på biltillverkningens område kräver ett särskilt starkt skydd, eftersom den är av avgörande betydelse för att en bilmodell skall vinna framgång hos kunderna och samtidigt påverkar företagets prestige. Cour d'appel de Dijon har enligt Maxicar och Formento vidare anfört att varje karosserikomponent ger uttryck för en idé hos den som skapade hela karosseriet, och att det rättsskydd som gäller för hela karosseriet även gäller för var och en av de väsentliga beståndsdelarna i detta, eftersom skyddet annars skulle vara illusoriskt. Det är enligt Maxicar och Formento inte möjligt att till förmån för fristående reservdelstillverkare åberopa att verksamheten är rättsenlig i Italien. Enligt Maxicars och Formentos mening är de uttalanden av den franska domstolen som tillmätte bilens formgivning rättslig betydelse och utsträckte skyddet för hela karosseriet till att gälla även för de enskilda beståndsdelarna oacceptabla och strider mot grunderna för rättsordningen inom den ekonomiska sektorn i Italien i den mening som avses i artikel 27.1 i Bryssel-konventionen. Ett erkännande av den franska domen skulle enligt Maxicar och Formento betyda att denna blir verkställbar i utlandet och därigenom ökar effekten av att principen om fri rörlighet för varor åsidosätts.

5. Uttalandena i den franska domen står enligt den nationella domstolen dessutom klart i strid med en av Tribunale civile e penale di Milano (Italien) i maj 1995 meddelad dom i ett mål mellan Maxicar och Renault som gällde frågan huruvida reproduktion av karosserikomponenter genom fristående reservdelstillverkare var rättsenlig. Denna dom, som har vunnit laga kraft, har enligt den nationella domstolen meddelats i en tvist mellan parterna i den mening som avses i artikel 27.3 i Bryssel-konventionen.

6. Enligt den nationella domstolens uppfattning förefaller EG-domstolens praxis gå ut på att fastställa noga bestämda gränser för hur immateriell och industriell äganderätt skall utövas med hänsyn till den fria rörligheten för varor och den fria konkurrensen. Den nationella domstolen har funnit att denna praxis föranleder tveksamhet om den verkliga betydelsen av nämnda två principer som är att anse som grunder för rättsordningen i den mening som avses i konventionen. Eftersom den nationella domstolen dessutom anser att den enligt protokollet om tolkning av konventionen av den 27 september 1968 om EG-domstolens behörighet och verkställighet av domar på privaträttens område (nedan kallat protokollet) har rätt att begära förhandsavgörande av domstolen har den ställt följande tolkningsfrågor:

"1) Skall artiklarna 30—36 i EG-fördraget tolkas så, att de utgör hinder för att

innehavaren av en industriell äganderätt eller en immateriell rättighet i en medlemsstat kan göra gällande en motsvarande absolut rättighet för att förbjuda tredje man att i en annan medlemsstat tillverka, sälja och exportera sådana karosserikomponenter som tillsammans utgör karosseriet till en bil som redan har släppts ut på marknaden, det vill säga komponenter som är avsedda att säljas som reservdelar till samma bil?

sälja och transitera, importera eller exportera komponenterna i fråga, vilka tillsammans utgör karosseriet till en bil som redan har släppts ut på marknaden och genom att beivra sådan verksamhet?"

B — Tillämpliga bestämmelser i konventionen och protokollet

2) Är förbudet i artikel 86 i EG-fördraget tillämpligt på varje enskild biltillverkare som missbrukar den dominerande ställning som han har på marknaden för reservdelar till de egna bilarna, då detta missbruk består i försök att undanröja all konkurrens från fristående reservdelstillverkare genom att göra gällande sin industriella äganderätt eller immateriella rättighet, vilket leder till rättsliga påföljder för sagda reservdelstillverkare?

7. Enligt artikel 26 första stycket i konventionen skall en dom som har meddelats i en konventionsstat erkännas i de andra konventionsstaterna utan att något särskilt förfarande behöver anlitas.

8. I artikel 27 anges undantag från denna regel. Där föreskrivs sålunda att en dom inte skall erkännas

3) Skall följaktligen en dom som har meddelats i en medlemsstat anses strida mot grunderna för rättsordningen i den mening som avses i artikel 27 i Bryssel-konventionen, då domen i fråga erkänner en industriell äganderätt eller en immateriell rättighet till nämnda komponenter, vilka tillsammans utgör karosseriet till en bil, och som skyddar innehavaren av en sådan påstådd exklusiv rättighet genom att förbjuda tredje man, som är näringsidkare i en annan medlemsstat, att där tillverka,

"1. om ett erkännande skulle strida mot grunderna för rättsordningen (ordre public) i den stat där domen görs gällande;

...

3. om domen är oförenlig med en dom som har meddelats i en tvist mellan samma parter i den stat där domen görs gällande,

...”

9. Verkställigheten av en dom regleras i artikel 31, där det föreskrivs att en dom som har meddelats i en konventionsstat och som är verkställbar i den staten skall verkställas i en annan konventionsstat sedan domen, på ansökan av part, har förklarats vara verkställbar där. I Italien skall en sådan ansökan enligt artikel 32 göras vid Corte d'appello.

10. Om verkställighet medges kan motparten enligt artikel 36 söka ändring av avgörandet. I Italien är enligt artikel 37 den domstol där en sådan ansökan skall göras Corte d'appello. Om ansökan om verkställighet avslås kan sökanden enligt artikel 40 ansöka om ändring av avgörandet, vilket i Italien också skall ske vid Corte d'appello.

11. Enligt artikel 1 i protokollet är EG-domstolen behörig att ”tolka Brysselkonventionen och det till konventionen hörande protokollet”. Alla nationella domstolar är dock inte behöriga att begära förhandsavgörande i en tolkningsfråga. I artikel 2.1 anges de domstolar som i konventionsstaterna har sådan rätt i egenskap av högsta instans. I Italien tillkommer denna rätt Corte suprema di cassazione. Enligt artikel 2.2 och 2.3 kan förhandsavgörande också begäras av

”2. konventionsstaternas domstolar när de utgör överinstans,

3. i fall som avses i artikel 37 i konventionen de domstolar som nämns i den artikeln.”

Det skall redan här anmärkas att artikel 40 i konventionen — som reglerar ansökan om ändring av ett avgörande varigenom en ansökan om verkställighet avslås — inte uttryckligen nämns i artikel 2 i protokollet.

C — Domstolens dom av den 5 oktober 1988 i mål 53/87, Cicra m.fl. mot Renault [2]

12. I målet Cicra m.fl. behandlade domstolen frågor som rörde samma problemställning som de två första frågorna i förevarande fall och som var formulerade ungefär likadant som dessa. Sökande var Cicra m.fl., en industriell sammanslutning av flera italienska företag som tillverkar och säljer komponenter till bilkarosserier som reservdelar, och Maxicar, som till-

2 — REG 1988, s. 6039.

hörde sammanslutningen. Parterna i förevarande mål är alltså delvis desamma som parterna i målet Cicra m.fl. Eftersom domen i målet Cicra m.fl. och dess ordalydelse är av stor betydelse för besvarandet av de två första frågorna i detta mål, skall jag här inledningsvis utförligt behandla den.

13. Domstolen fastställde till en början att villkoren och formerna för skydd av mönster "på gemenskapsrättens nuvarande stadium i brist på harmonisering eller tillnärmning av lagstiftningarna inom gemenskapen regleras av den nationella lagstiftningen. Den nationelle lagstiftaren får fastställa vilka produkter som behöver skydd, även när produkterna är beståndsdelar av en produkt som redan som sådan är skyddad." [3]

14. Domstolen fortsatte:

"Det kan vidare konstateras att den behörighet som innehavaren av en mönsterrätt har att förbjuda tredje man att tillverka produkter som inkluderar mönstret för försäljning på den nationella marknaden eller för export och att hindra import av sådana produkter som utan hans tillåtelse har tillverkats i andra medlemsstater är substansen av hans ensamrätt. Det skulle vara att ifrågasätta själva denna rätt om man under sådana omständigheter skulle utesluta tillämpning av nationella bestämmelser.

Slutligen skall erinras om att de restriktioner av import och export som enligt artikel 36 i fördraget är tillåtna för att skydda immateriell och industriell äganderätt endast är tillåtna i den mån de varken utgör ett medel för en godtycklig diskriminering eller medför en indirekt begränsning av handeln mellan medlemsstaterna. Det är tillräckligt att konstatera att de aktuella bestämmelserna enligt handlingarna i målet inte syftar till att gynna de inhemska varorna i förhållande till produkter som har sitt ursprung i andra stater." [4]

15. I fråga om tillämpning av artikel 86 anförde domstolen att enbart förvärvet av en exklusiv rättighet, som är förbunden med en rättsenligt beviljad ensamrätt vars substans består i behörigheten att förbjuda tredje man att tillverka och sälja de skyddade produkterna, inte kan anses vara missbruk för att eliminera konkurrens. [5]

3 — Domen i målet Cicra m.fl. (ovan fotnot 2), punkt 10. Det skall påpekas att gemenskapsrätten såvitt avser skydd av mönster till reservdelar inte har ändrats genom Europaparlamentets och rådets direktiv 98/71/EG av den 13 oktober 1998 om mönsterskydd (EGT L 289, s. 28), eftersom artikel 14 i direktivet utesluter detta område från harmoniseringen.

4 — Domen i målet Cicra m.fl. (se ovan fotnot 2), punkterna 11 och 12.

5 — Ibidem, punkt 15.

16. Vad angår prisskillnaden mellan de komponenter som säljs av biltillverkaren och de som säljs av fristående tillverkare hänvisade domstolen till att det "enligt rättspraxis inte alltid är missbruk av en dominerande ställning när biltillverkarens försäljningspris är högre än den fristående tillverkarens, eftersom innehavaren av en mönsterrätt med rätta kan kräva kompensation för de kostnader som har uppkommit för honom med anledning av utvecklingen av det skyddade mönstret". [6]

17. Domstolen besvarade därför tolkningsfrågorna i målet Cicra m.fl. på följande sätt:

"1) Bestämmelserna om den fria rörligheten för varor hindrar inte tillämpning av nationella lagbestämmelser enligt vilka biltillverkare som innehavare av mönsterrätt till reservdelar till de bilar han tillverkar har rätt att förbjuda tredje man att tillverka skyddade komponenter för försäljning på den nationella marknaden eller att förbjuda export eller hindra import av sådana komponenter från andra medlemsstater som tillverkats där utan hans tillstånd.

2) Enbart förvärvet av mönsterrätt till komponenter till bilkarosserier utgör inte missbruk av en dominerande ställning i den mening som avses i artikel 86 i EG-fördraget. Utövandet av en exklusiv rättighet som är förenad med ensamrätten kan enligt artikel 86 i EG-fördraget förbjudas, om det hos ett företag som intar en dominerande ställning leder till vissa beteenden som innebär missbruk, till exempel godtycklig vägran att leverera reservdelar till fristående reparationsverkstäder, fastställande av oskäliga priser på reservdelar eller beslut att inte längre tillverka reservdelar för ett visst bilmärke trots att många bilar av detta märke fortfarande är i omlopp, om detta beteende kan påverka handeln mellan medlemsstaterna."

D — Den tredje tolkningsfrågan

18. I detta mål är det — vilket den nationella domstolen har bekräftat — framför allt och i första hand fråga om att avgöra huruvida begreppet "grunderna för rättsordningen" i artikel 27.1 i konventionen även inbegriper gemenskapsrätten. Om svaret på denna fråga blir nekande saknas anledning att behandla de två första frågorna om tolkning av gemenskapsrätten. Det förefaller därför vara lämpligast att först behandla den tredje tolkningsfrågan, vilket för övrigt också de flesta av de parter som yttrat sig i målet har gjort, åtminstone vid den muntliga förhandlingen.

6 — Ibidem, punkt 17.

Upptagande till sakprövning

19. Innan den tredje tolkningsfrågan behandlas måste först klargöras om den nationella domstolen över huvud taget var behörig att underställa domstolen frågor om tolkning av konventionen.

Parternas argument

20. Enligt Renaults mening är den nationella domstolen inte behörig att begära ett förhandsavgörande. Till stöd för denna uppfattning har Renault åberopat artikel 2 i protokollet. Eftersom den nationella domstolen skall fatta avgörande i första instans och prövar Renaults ansökan enligt artikel 40 och inte enligt artikel 37 i konventionen, är den enligt artikel 2 i protokollet inte behörig att begära förhandsavgörande av EG-domstolen. För att styrka detta påstående har Renault hänvisat till domstolens praxis.[7] Enligt denna kan domstolen inte pröva en begäran om förhandsavgörande från en domstol som prövade en ansökan om en förklaring att en dom var verkställbar. Denna regel är enligt Renault restriktiv och kan inte utvidgas genom en analog tolkning av bestämmelsen i artikel 37, som utgör ett undantag.

21. Maxicar och Formento, den franska regeringen samt kommissionen anser däremot att tolkningsfrågorna kan tas upp till sakprövning. Enligt deras mening är den nationella domstolen i detta mål överinstans i den mening som avses i artikel 2.2 och 2.3 i protokollet. Mot den nationella domstolens avgörande i ändringsförfarandet får enligt artikel 41 talan endast föras genom kassationsbesvär. Det framgår även av Jenard-rapporten[8] att det av Renault åberopade beslutet i målet von Gallera inte kan tillämpas här, eftersom förhandsavgörandet i det målet begärdes av en domstol som var första instans.

22. Den franska regeringen anser vidare att den nationella domstolen vid prövningen av en ansökan enligt artikel 40 är överinstans och att detta också framgår av domstolens praxis.[9]

23. Kommissionen har till en början framhållit att det i artikel 40 angivna förfarandet i de olika språkversionerna av konventionen betecknas som ett överinstansförfarande. Med hänvisning till att det också enligt Jenard-rapporten är fråga om ett sådant anser kommissionen att den nationella domstolen enligt artikel 2.2 i protokollet är behörig att begära förhandsavgörande av domstolen. Kommissionen har också framhållit att förfarandena enligt artikel 37 och artikel 40 i konventionen är likartade, till exempel i det hänseendet att de båda måste vara kontradiktoriska. Det kan enligt kommissionen därför inte uteslutas att bestämmelsen i artikel 2.3 i protokollet underförstått även är tillämplig i ett förfarande enligt artikel 40 i konventionen. Trots den begränsade möjlighet att

7 — Beslut av den 28 mars 1984 i mål 56/84, von Gallera mot Maître (REG 1984, s. 1769).

8 — Se rapport av P. Jenard angående konventionen om domstols behörighet och verkställighet av domar på privaträttens område (EGT C 59, 1979, s. 1).

9 — Dom av den 12 juli 1984 i mål 178/83, Firma P. (REG 1984, s. 3033), punkt 11.

ställa tolkningsfrågor som ryms inom konventionens ram skulle en sådan utvidgning av bestämmelsens tillämpningsområde enligt kommissionen vara tillåtlig med hänsyn till intresset av jämvikt mellan förfarandena enligt konventionen och likabehandling av parterna i ett förfarande enligt artikel 40 med parterna i ett förfarande enligt artikel 37.

Bedömning

24. Om man granskar ordalydelsen av konventionen och protokollet kan man konstatera att de förfaranden som regleras i artikel 37 och artikel 40 har betecknats på olika sätt i de olika språkversionerna. I den tyska språkversionen används till exempel i både artikel 37 och artikel 40 uttrycket "Rechtsbehelf" och enligt artikel 2.2 i protokollet skall den domstol som har rätt att begära förhandsavgörande utgöra "Rechtsmittelinstanz".

25. Enligt den franska språkversionen anges förfarandet i båda artiklarna som "recours" och enligt artikel 2.2 i protokollet gäller att domstolar som får begära förhandsavgörande "statuent en appel".

26. I den engelska språkversionen anges förfarandet i både artikel 37 och artikel 40 som "appeal" och enligt artikel 2.2 protokollet skall den nationella domstolen vara "sitting in appellate capacity".

27. Av ordalydelsen kan man alltså inte entydigt sluta sig till att den nationella domstolen i ett förfarande enligt artikel 40 i konventionen är överinstans. Om man betraktar uppbyggnaden av artikel 2 i protokollet kan man få uppfattningen att den nationella domstolen snarare inte är överinstans. Av den omständigheten att protokollet i artikel 2.2 anger domstolar som är överinstans och därefter i artikel 2.3 uttryckligen hänvisar till de domstolar som nämns i artikel 37 skulle man kunna dra slutsatsen att de domstolar som åsyftas i artikel 37 inte är överinstanser. Eftersom förfarandena enligt artikel 37 och enligt artikel 40 emellertid, som kommissionen med rätta har anfört, uppvisar stora likheter — i båda fallen angriper man dessutom domstolens avgörande av en ansökan om en verkställbarhetsförklaring — och i de undersökta språkliga versionerna är likartat utformade skulle det kunna betyda att den nationella domstol som behandlar en ansökan enligt artikel 40 inte heller är att anse som överinstans.

28. Domstolens praxis går dock i en annan riktning. I domen i mål 178/83, [10] till vilken även den franska regeringen har hänvisat, har en domstol som prövade en ansökan enligt artikel 40 i konventionen underställt domstolen en fråga om tolkning av artikeln. Tolkningsfrågan avvisades inte av domstolen. Domstolen tolkade tvärtom artikel 40 och besvarade alltså frågan. Därvid anförde domstolen bland annat följande: "I konventionen föreskrivs dock uttryckligen att förfarandet i överinstansen skall vara kontradiktoriskt oberoende av

10 — Domen i målet Firma P (se ovan fotnot 9).

räckvidden av första instansens avgörande". [11] Av detta framgår att den nationella domstolen är överinstans. En domstol som prövar en ansökan enligt artikel 40 i konventionen är alltså behörig att underställa domstolen en fråga om tolkning av konventionen. Det av Renault åberopade beslutet i målet von Gallera föranleder inte någon annan bedömning, eftersom tolkningsfrågan underställdes domstolen av en domstol som prövade en ansökan om förklaring att domen var verkställbar och alltså var första instans. I det fallet ansågs tolkningsfrågan inte kunna upptas till sakprövning. [12]

Sakprövning av den tredje frågan

Grunderna för rättsordningen

Parternas argumentation

30. Renault har hävdat att den tredje tolkningsfrågan gäller spörsmålet huruvida en felaktig tolkning i en utländsk dom kan anses strida mot grunderna för den internationella rättsordningen. Såvitt avser grunderna för rättsordningen har Renault först och främst hänvisat till Jenard-rapporten. Av denna framgår enligt Renault att klausulen avseende grunderna för rättsordningen endast kan tillämpas i undantagsfall och att en ansökan om verkställighet av en utländsk dom kan avslås endast om erkännandet av denna dom, det vill säga de effekter som domen kan ha i en medlemsstat, strider mot grunderna för rättsordningen.

29. Det återstår att konstatera att det — som kommissionen har anfört — inte finns någon grund för att behandla förfarandena enligt artiklarna 37 och 40 i konventionen olika. Båda förfarandena avser prövning av en ansökan om ändring av en domstols beslut att i ena fallet medge och i andra fallet avslå verkställighet. Skillnaden är endast att det är olika parter som skall göra ansökan i respektive fall. Det finns därför inget som tyder på att en tolkningsfråga skulle kunna underställas domstolen i endast det ena av dessa förfaranden. Även om domstolen skulle anse att den nationella domstolen inte är överinstans i den mening som avses i artikel 2.2 i protokollet skulle en tolkningsfråga därför enligt artikel 2.3 i protokollet ändå kunna tas upp till sakprövning i analogi med ett förfarande enligt artikel 37 i konventionen.

31. Även domstolen har fastslagit att grunderna för rättsordningen endast i undantagsfall kan åberopas i samband med gemenskapsrätten. [13]

11 — Ibidem, punkt 11.

12 — Beslutet i målet von Gallera (se ovan fotnot 7), punkterna 3 och 5.

13 — Dom av den 4 februari 1988 i mål 145/86, Hoffmann (REG 1988, s. 645).

32. Renault har, med hänvisning till generaladvokatens förslag till avgörande i mål C-220/95,[14] hävdat att begreppet grunderna för rättsordningen endast kan tillämpas i situationer som mycket starkt kan påverka en medlemsstats gemenskapskänsla. I detta fall är frågan emellertid endast om en felaktig tolkning kan strida mot grunderna för rättsordningen. Så kan enligt Renault inte vara fallet.

33. En utvidgning av grunderna för rättsordningen till att omfatta även en felaktig tolkning skulle enligt Renault leda till att domstolen, under förevändning att den utländska domstolen gjort en felaktig tolkning, skulle kunna ompröva avgörandet i sak. Men det är just detta som Bysselkonventionen förbjuder och det till och med på två ställen, nämligen i artiklarna 29 och 34, något som för övrigt framgår även av Jenard-rapporten.

34. Att trots allt godta en sådan utvidgning skulle enligt Renault vara att helt missuppfatta konventionens syfte, som är att garantera snabb verkställighet av domar i andra medlemsstater, och att dessutom införa ytterligare en möjlighet till överklagande.

35. Enligt domstolens fasta praxis skall mönsterskydd dessutom fastställas i nationella bestämmelser och kan inte regleras av domstolarna i en annan medlemsstat. En vägran av den italienska domstolen att i detta fall erkänna en fransk dom som beivrar överträdelser som har begåtts på franskt territorium skulle enligt Renault innebära kränkning av den franska suveräniteten.

36. Enligt Maxicars och Formentos mening är det i detta fall inte fråga om att avgörandet i sak skall omprövas, utan om att domstolen skall definiera vad som i fråga om ekonomiska förhållanden avses med begreppet grunderna för rättsordningen, som är en av de omständigheter som enligt konventionen utesluter verkställighet av en dom. Maxicar och Formento anser att därmed också måste avses grunderna för en internationell rättsordning, som även inbegriper den gemenskapsrättsliga rättsordningen och därmed principerna om fri rörlighet för varor och fri konkurrens.

37. Artikel 27.1 är enligt Maxicar och Formento en säkerhetsventil som ger konventionsstaterna möjlighet att vägra verkställighet av en dom när det är fråga om tillämpning av fundamentala principer som berör grunderna för rättsordningen. Att bestämmelsen endast kan tillämpas i undantagsfall innebär enligt Maxicar och Formento inte att det skulle vara uteslutet att tillämpa den i förevarande fall.

38. Grunderna för rättsordningen kan enligt Maxicar och Formento inte begränsas till att avse endast moraliska och religiösa uppfattningar. Även Maxicar och Formento har i detta hänseende hänvisat

14 — Generaladvokaten Jacobs förslag till avgörande av den 12 december 1996 i mål C-220/95, van den Boogaard (REG 1997, s. I-1147 och I-1149).

till förslaget till avgörande i mål C-220/95, [15] där generaladvokaten Jacobs har uttalat att även ekonomiska förhållanden kan omfattas av grunderna för rättsordningen.

39. Ett erkännande av den franska domen och därmed av de franska bestämmelserna om reservdelar medför enligt Maxicar och Formento att man offrar konkurrensfriheten för möjligheten att verkställa domar inom gemenskapens hela territorium. Det är enligt Maxicar och Formento inte fråga om två avgöranden som är oförenliga med varandra, utan om en motsättning mellan två olika rättssystem.

40. Det kan enligt Maxicar och Formento inte bestridas att en medlemsstats samhällsordning ifrågasätts om en part kan åberopa två domar som är oförenliga med varandra. Maxicar och Formento har i detta hänseende åberopat domen i målet Hoffman. [16]

41. Om den franska domen inte anses innebära ett åsidosättande av gemenskapsrätten därför att det ankommer på de enskilda medlemsstaterna att utforma skyddet av reservdelar, innebär detta enligt Maxicar och Formento emellertid just att verkställighet måste avslås därför att domen strider mot grunderna för rättsordningen inom den ekonomiska sektorn.

42. Maxicars och Formentos slutsats är därför att en annan konventionsstat kan vägra att erkänna och verkställa en dom som är oförenlig med den grundläggande principen om fri rörlighet för varor med motiveringen att domen strider mot grunderna för rättsordningen där. Detta gäller enligt Maxicar och Formento också när en dom ger uttryck för en rättsuppfattning som är oförenlig med en fast rättspraxis i den stat där erkännande begärs.

43. Med åberopande av att bestämmelsen i artikel 27.1 hänvisar till "grunderna för rättsordningen i den stat där domen görs gällande" har den franska regeringen först ställt frågan om domstolen här över huvud taget kan uttala sig om tolkningen av detta begrepp eller om denna tolkning uteslutande är förbehållen den nationella domstolen. Den franska regeringen har tillagt att även om begreppet grunderna för rättsordningen inte innehåller någon gemenskapsrättslig aspekt är det vid prövningen av frågan huruvida erkännande och verkställighet är förenliga med grunderna för rättsordningen enligt konventionen inte fråga om att fastställa att den lagstiftning som har tillämpats av den stat där domen har meddelats strider mot lagstiftningen i den stat där domen skall verkställas. Om så vore fallet skulle endast få domar kunna förklaras verkställbara och målen för konventionen skulle inte uppnås. Artikel 27.1 inbegriper enligt Maxicar och Formento också grunderna för den internationella rättsordningen i verkställandestaten. Såvitt avser erkännande av utländska domar har detta begrepp endast en försvagad effekt, eftersom det enda som skall prövas är frågan huruvida *erkännande* av domen strider mot grunderna för rättsordningen. Domen som sådan får inte omprövas.

44. Även i konventionens syfte, som är att domar skall kunna verkställas inom

15 — Målet van den Boogaard (se ovan fotnot 14).
16 — Domen i målet Hoffman (se ovan fotnot 13).

gemenskapens hela territorium, ligger enligt den franska regeringen underförstått att artikel 27.1 endast kan tolkas restriktivt. Enligt Jenard-rapporten skall begreppet tolkas analogt med det som finns i senare konventioner. Den franska regeringen har därvid åberopat Haagkonventionen av den 1 februari 1971, där det bland annat sägs att erkännande av en dom kan vägras om erkännandet är uppenbart oförenligt med grunderna för rättsordningen. Även användningen av ordet uppenbart visar att erkännande av en dom endast undantagsvis kan vägras på den grunden att erkännandet skulle strida mot grunderna för rättsordningen.

45. Såvitt avser innebörden av grunderna för rättsordningen har den franska regeringen därefter anfört att möjligheten att verkställa domar inom gemenskapens hela territorium kan begränsas endast om etiska, religiösa eller moraliska värden äventyras. Så kan till exempel vara fallet beträffande skyddet av enskildas fysiska integritet men inte i fråga om uppfattningar avseende ekonomisk lagstiftning inom gemenskapen.

46. Den nederländska regeringen anser det önskvärt att grunderna för rättsordningen inte definieras av varje enskild stat, utan får utgöra ett självständigt begrepp som tolkas enhetligt i alla konventionsstater. Detta skulle enligt den nederländska regeringen förstärka rättsskyddet för den enskilde och säkerställa en enhetlig tillämpning av konventionen.

47. Vad angår begreppet grunderna för rättsordningen i sig har den nederländska regeringen, med hänvisning till Jenard-rapporten och domen i målet Hoffmann, [17] hävdat att det endast får tillämpas på grundläggande principer. Därvid kan det enligt den nederländska regeringen också vara fråga om grundläggande principer i gemenskapens rättsordning.

48. Såvitt avser frågan om domstolen över huvud taget är behörig att tolka grunderna för rättsordningen anser kommissionen att det inom ett sådant område som det som omfattas av Brysselkonventionen inte är möjligt att helt överlåta till nationella myndigheter att tolka tillämpningsområdet för ett begrepp som har avsevärd betydelse för förverkligandet av det grundläggande syftet med konventionen. Det är just för att hindra tvister om tolkning mellan nationella domstolar som man har antagit protokollet, där det föreskrivs att EG-domstolen skall svara för den enhetliga tillämpningen av konventionen genom att avge förhandsavgöranden. Domstolen har också fastslagit att det är ett oavvisligt krav att bestämmelserna i konventionen och domstolens praxis beträffande denna tillämpas enhetligt i alla konventionsstater. [18]

49. Som svar på den tredje tolkningsfrågan har kommissionen till en början allmänt konstaterat att det här är fråga om huruvida en dom som eventuellt innehåller en felaktig tolkning kan strida mot grunderna för rättsordningen. Kommissionen har där-

17 — Domen i målet Hoffman (se ovan fotnot 13).

18 — Dom av den 11 augusti 1995 i mål C-432/93, SISRO (REG 1995, s. I-2269), punkt 39.

vid hänvisat till det grundläggande syftet med konventionen, som är att domar skall vara verkställbara inom hela gemenskapen. För att uppnå detta mål grundas konventionen på principen att konventionsstaterna har ömsesidigt förtroende för varandras rättssystem. Av detta skäl är också omprövning i sak av domarna förbjuden. Detta framgår enligt kommissionen både av artiklarna 29 och 34 i konventionen och av Jenard-rapporten.

50. Kommissionen anser att artikel 27 skall tolkas restriktivt, eftersom den är en undantagsbestämmelse. Bestämmelsen i artikel 27.1 är enligt kommissionen subsidiär i förhållande till övriga bestämmelser i artikel 27, och den innehåller alltså det undantag som är mest restriktivt. Kommissionen har i detta sammanhang hänvisat till domstolens praxis.[19] Ytterligare en begränsning följer enligt kommissionen också av den omständigheten att det inte är domen som sådan utan erkännandet av den som skall strida mot grunderna för rättsordningen.

51. I fråga om innebörden av grunderna för rättsordningen har kommissionen anfört att det förhållandet att en utländsk dom stöder sig på en lag som inte existerar i den andra konventionsstaten eller som existerar där i en annan form inte ensamt utgör en omständighet som tillåter domstolen att vägra att erkänna domen med åberopande av att denna strider mot grunderna för rättsordningen. En sådan vägran är enligt kommissionen endast möjlig om skillnaden mellan de två lagstiftningarna är så fundamental att verkställigheten av domen skulle allvarligt äventyra sådana grundläggande principer som absolut inte kan åsidosättas och de uppfattningar som ligger till grund för lagstiftningarna. En domstol måste dock förklara en dom verkställbar även när den inte skulle ha kunnat meddela en sådan dom på grund av rättsordningen i den egna staten. Samma förhållande råder till exempel mellan avgöranden av olika domstolar inom Italien. Även i ett sådant fall måste en meddelad dom som har vunnit laga kraft erkännas. Detsamma gäller enligt kommissionen när domen har meddelats i en annan stat.

52. Det är enligt kommissionen svårt att konkret definiera vad som menas med grunderna för rättsordningen. Med hänvisning till förslaget till avgörande i mål C-220/95[20] har kommissionen som exempel angett moraliska och religiösa uppfattningar i berörda stater. De grunder för den internationella rättsordningen som omfattas av bestämmelsen i artikel 27.1 är de grundläggande och centrala rättsprinciper som utgör grunderna för den nationella rättsordningen i den berörda konventionsstaten. Det är enligt kommissionen fråga om ett dynamiskt begrepp.

53. Kommissionen anser att det inte är vare sig nödvändigt eller tjänligt att ge ett abstrakt svar på den tredje tolkningsfrågan och den har därför begränsat sig till att behandla förevarande fall. I detta utgör en påstått felaktig tolkning av vissa gemenskapsrättsliga bestämmelser den särskilda omständighet som har föranlett den nationella domstolen att undra om grunderna

19 — Dom av den 10 oktober 1996 i mål C-78/95, Hendrikman och Feyen (REG 1996, s. I-4943), och domen i målet Hoffman (se ovan fotnot 13).

20 — Målet van den Boogaard (se ovan fotnot 14).

för rättsordningen har åsidosatts. Problemet är enligt kommissionen i detta fall alltså inte att den dom vars verkställbarhet den nationella domstolen skall pröva grundar sig på principer som skulle kunna beröra känsliga frågor och grundläggande intressen i den stat där domen skall verkställas. En (påstått) felaktig tolkning berättigar enligt kommissionen inte domstolen att vägra att erkänna domen och att avslå en ansökan om verkställighet.

54. Kommissionen har framhållit att man, om den utländska domen verkligen är behäftad med ett fel, alltid kan utnyttja de rättsmedel som finns i den stat där domen har meddelats. Artikel 27.1 kan enligt kommissionen inte vara ett sådant rättsmedel. I annat fall skulle det vara tillåtet för den nationella domstolen att inom ramen för konventionen ompröva domen och därmed förhindra att konventionens grundläggande mål uppnås.

55. Kommissionen har därefter ställt frågan om någonting i denna slutsats ändras när, som i detta fall, gemenskapsrättens bestämmelser berörs. Kommissionen har besvarat frågan nekande med åberopande av att gemenskapsrätten inte intar någon särställning i jämförelse med nationell rätt, eftersom den nationella domstolen enligt domstolens fasta praxis lika effektivt måste skydda både de rättigheter som uppkommer på grund av nationella bestämmelser och de rättigheter som grundas på gemenskapsrättsliga bestämmelser. På båda områdena kan eventuella tolkningsfel påtalas i högre instans.

56. Under den muntliga förhandlingen ställde kommissionen frågan huruvida ekonomiska bedömningar över huvud taget kan inordnas under begreppet grunderna för rättsordningen. Kommissionen bevarade frågan nekande. Gemenskapsrätten reglerar, påverkar och genomtränger alla aspekter av medlemsstaternas ekonomiska liv. De principer som ligger till grund för de nationella lagstiftningarna och i praktiken utgör den europeiska ekonomiska författningen kan endast vara gemensamma för alla medlemsstater. Man kan enligt kommissionen alltså inte påstå att det föreligger någon skillnad mellan medlemsstaternas värderingar och principer som berättigar en vägran att erkänna en dom.

Bedömning

57. För att kunna besvara den tredje tolkningsfrågan måste jag först behandla frågan huruvida domstolen är behörig att tolka vad som avses med grunderna för rättsordningen enligt artikel 27.1 i konventionen. Tvekan om huruvida domstolen har denna behörighet kan uppstå på grund av ordalydelsen av artikel 27.1, där det hänvisas till "grunderna för rättsordningen i den konventionsstat där domen görs gällande". Det skulle alltså kunna vara fråga om ett rent internt begrepp som skall tolkas av konventionsstaternas nationella domstolar.

58. I protokollet föreskrivs emellertid i artikel 1 att det är EG-domstolen som skall tolka konventionen. Domstolens behörighet hänför sig följaktligen till tolkningen av hela konventionen, eftersom inga bestäm-

melser i denna uttryckligen har undantagits. Domstolens tolkning har till syfte att hindra att konventionen tolkas olika.[21] Domstolen måste därför också vara behörig att tolka vad som avses med grunderna för rättsordningen enligt artikel 27.1. Att överlåta denna tolkning till de nationella domstolarna skulle inte bara kunna leda till att konventionen tillämpas olika, utan en alltför vid tolkning av begreppet skulle till och med kunna äventyra hela syftet med konventionen. Av detta skäl skall domstolens behörighet att tolka vad som menas med grunderna för rättsordningen bejakas. Detta gäller så mycket mer som detta begrepp också omfattar gemenskapsrättsliga principer.

59. Vad sedan angår frågan i sak vill den nationella domstolen få veta om den dom som skall verkställas strider mot grunderna för rättsordningen. Den nationella domstolen vill med andra ord få veta hur grunderna för rättsordningen skall tolkas i detta sammanhang. I artikel 27 anges allmänt de grunder på vilka en konventionsstat inte får erkänna en dom. Detta är en undantagsbestämmelse, då konventionen enligt övervägandena i ingressen har till syfte att underlätta erkännande av domar och att införa ett snabbare förfarande för att säkerställa verkställighet av domar. Målet är alltså att säkerställa att domar ömsesidigt erkänns och verkställs och att förstärka rättsskyddet för de personer som bor inom gemenskapen.

60. Därför föreskrivs i artikel 29 i konventionen att en utländsk dom aldrig får omprövas i sak. Denna bestämmelse återfinns också i artikel 34 tredje stycket, vilket ytterligare framhäver dess betydelse. Enligt Jenard-rapporten betyder detta att den domstol vid vilken erkännande av en utländsk dom begärs varken får sätta sin egen bedömning i stället för den utländska domstolens eller vägra att erkänna domen även om domstolen anser att domen i sakligt eller rättsligt hänseende är felaktig.[22] Verkställighet får endast vägras om själva erkännandet skulle strida mot grunderna för rättsordningen.

61. Av vad ovan anförts framgår att konventionen har skapat ett system för att erkänna utländska domar vilket bygger på förtroendet till övriga konventionsstaters rättssystem för att säkerställa att domarna kan verkställas inom Europeiska gemenskapen.[23] Att vägra erkännande av en utländsk dom kan alltså endast vara tillåtet i undantagsfall. Därav följer att även grunderna för rättsordningen endast i undantagsfall kan tillmätas betydelse.[24] Detta måste beaktas när begreppet skall tolkas. Om all lagstiftning i den berörda staten skulle höra till grunderna för dess rättsordning skulle det i praktiken inte vara möjligt att verkställa domar inom hela gemenskapen. Erkännande skulle kunna vägras så snart en dom strider mot någon lag i den stat där erkännandet begärs. Grunderna för rättsordningen kan följaktligen endast inbegripa grundläggande principer. Den omständigheten att domen har

21 — Rapport angående protokollet om tolkning av konventionen av den 29 februari 1968 om ömsesidigt erkännande av bolag och juridiska personer genom EG-domstolen och angående protokollet om tolkning av konventionen av den 27 september 1968 om domstols behörighet och verkställighet av domar på privaträttens område (EGT C 59, 1979, s. 66).

22 — Jenard-rapporten (se ovan fotnot 8), s. 46, angående artikel 29.

23 — Generaladvokaten Darmons förslag till avgörande av den 2 december 1992 i mål C-172/91, Sonntag (REG 1993, s. I-1963), punkterna 70 och 71.

24 — Jenard-rapporten (se ovan fotnot 8), s. 44, angående artikel 27.

meddelats på grund av en annan, avvikande, lagstiftning är inte ensam tillräcklig för att ett erkännande skulle strida mot grunderna för rättsordningen.

62. Som jag redan har visat kan ett erkännande inte heller vägras enbart på den grunden att en domstol i första instans har gjort en felaktig rättstolkning. Detta gäller även om det är fråga om en felaktig tolkning av gemenskapsrätten, eftersom gemenskapsrätten, som kommissionen med rätta har anfört, i detta hänseende inte intar någon särställning. Det åligger enligt fast rättspraxis medlemsstaternas domstolar att säkerställa det rättsliga skydd för enskilda som följer av gemenskapsrättens direkta effekt. [25]

63. Sammanfattningsvis kan konstateras att ett erkännande inte strider mot grunderna för rättsordningen enbart därför att den utländska domen har meddelats på grund av en annan, avvikande rättsordning eller därför att lagstiftningen har tolkats felaktigt. Alla sådana "felaktiga" domar måste erkännas och förklaras verkställbara. Grunderna för rättsordningen måste följaktligen omfatta grundläggande principer, och rätten att vägra erkännande av en dom på den grunden att erkännandet skulle strida mot dessa principer kan endast vara begränsad till de fall då verkställighet är absolut oförenlig med principerna i fråga.

64. Kommissionen har i detta sammanhang anmärkt att den franska domstolen enligt den nationella domstolens mening har gjort en felaktig tolkning av den gemenskapslagstiftning som skall tillämpas på samma sätt i båda staterna. Enligt kommissionens uppfattning är detta inte något sådant extremt undantagsfall som skulle kunna äventyra grundläggande nationella intressen. I ett dylikt fall finns för övrigt alltid möjligheten att överklaga domen i den stat där den har meddelats.

65. Jag delar kommissionens uppfattning att den omständigheten att en dom inte godkänns därför att den är behäftad med ett tolkningsfel inte utgör något typiskt fall för att erkännande av den skall vägras med åberopande av att den strider mot grunderna för rättsordningen. Det normala fallet då sådan vägran kan ske är väl snarare det då en dom som har meddelats enligt utländsk rätt på grund av oöverkomliga skillnader i grundläggande uppfattningar inte kan verkställas i den stat där erkännande begärs. I förevarande fall är det emellertid fråga om ett fall där en domstol påstås ha grundat sin dom på en felaktig tolkning av lagstiftningen. En sådan dom kan överklagas i den stat där den har meddelats, vilket dock inte ovillkorligen medför att domen upphävs. I detta fall har den franska domen sålunda också fastställts i ett kassationsförfarande i Frankrike. Domar som fastställs i andra instans eller som inte överklagas vinner laga kraft och måste erkännas trots att de är behäftade med "fel". En lagakraftvunnen dom kan endast med stor svårighet upphävas. Ett upphävande av domen är emellertid just vad som sker om verkställighet vägras med åberopande av grunderna för rättsordningen i den stat där erkännande begärs.

25 — Dom av den 14 december 1995 i mål C-312/93, Peterbroeck (REG 1995, s. I-4599), punkt 12.

66. Felaktiga domar kan meddelas och vinna laga kraft även i den stat där erkännande begärs. De måste med andra ord godtas där trots att de är felaktiga. Ett erkännande av motsvarande utländska domar kan därför inte i sig strida mot grunderna för rättsordningen i den stat där erkännande begärs.

67. De problem som jag har redovisat förstärks än mer av att det här rör sig om en påstått felaktig tolkning av gemenskapsrätten. Gemenskapsrätten gäller i båda staterna med företräde framför en eventuellt motstridig nationell lagstiftning. Några grundläggande skillnader i rättsuppfattningarna kan såtillvida inte föreligga. Trots detta kan det inte helt uteslutas att en verkställighet av domen till följd av en sådan felaktig tolkning skulle kunna strida mot grundläggande principer, även gemenskapsrättsliga sådana. I ett fall som det förevarande är detta dock tänkbart endast under extrema omständigheter. Det måste vara fråga om en klar kränkning av grundläggande principer. I förevarande fall är det emellertid redan tveksamt om konkurrensfriheten och den fria rörligheten för varor kan utgöra sådana grundläggande principer. I fråga om den fria rörligheten för varor föreskrivs till exempel redan i gemenskapsrätten begränsningar som har föranletts av hänsyn till grunderna för den nationella rättsordningen, vilka har större räckvidd än grunderna för rättsordningen enligt konventionen. Det kan i detta fall inte heller röra sig om en alltför uppenbar kränkning, eftersom Maxicar och Formento själva har påstått att det nationella rättsläget i Italien har ändrats. De har hänvisat till att den nationella domstolen i målet Cicra m.fl. i beslutet att inhämta förhandsavgörande anförde att mönsterskyddet av karosserikomponenter till bilar måste anses vara förenligt med italiensk rätt. Principen om skydd för karosserikomponenter till bilar på grund av industriell och immateriell ensamrätt godtogs i det målet också av alla medlemsstater som yttrade sig och av kommissionen. Den nu åberopade rättsuppfattning i Italien som påstås göra det omöjligt att verkställa den franska domen har med andra ord inte alltid funnits. Den italienska uppfattningen låg tidigare tvärtom ganska nära den franska. Den franska uppfattningen kan följaktligen inte anses stå i så uppenbar motsats till den italienska att verkställighet av den nu aktuella domen skulle strida mot grundläggande principer. En kränkning av grunderna för rättsordningen kan följaktligen inte antas föreligga i detta fall.

Artikel 27.3 i konventionen

Parternas argument

68. Den franska regeringen har i andra hand påpekat att beslutet att inhämta förhandsavgörande innehåller en kortfattad hänvisning till en av Tribunale civile e penale di Milano meddelad dom som eventuellt enligt artikel 27.3 skulle kunna hindra verkställighet av domen. Eftersom den nationella domstolen inte har ställt någon fråga på denna punkt, kan domstolen enligt den franska regeringen inte ta ställning till påståendet.

Bedömning

69. Enligt domstolens praxis kan en kränkning av grunderna för rättsordningen inte göras gällande om det i den stat där erkännande begärs redan har meddelats en dom som enligt artikel 27.3 är oförenlig med den dom som skall erkännas. [26] I ett sådant fall skall erkännande av domen visserligen vägras, men denna vägran skall ske enligt artikel 27.3 och inte med åberopande av bestämmelsen i artikel 27.1. Detta framgår av domen i målet Hoffman. [27] I den domen fastslog domstolen att användningen av klausulen avseende grunderna för rättsordningen enligt konventionens system under alla omständigheter är utesluten då det är fråga om huruvida en utländsk dom är förenlig med en nationell dom.

70. I beslutet att inhämta förhandsavgörande har den nationella domstolen nämnt en italiensk dom som uppges vara oförenlig med den franska domen och därmed hänvisat till artikel 27.3. Eftersom tolkningsfrågorna emellertid uttryckligen hänför sig till artikel 27.1, kan endast denna artikel behandlas. Det skall här dock anmärkas att klausulen i artikel 27.1 om grunderna för rättsordningen inte är tillämplig om den franska domen är oförenlig med en italiensk dom i den mening som avses i artikel 27.3.

71. Konventionsstaterna har genom artikel 27.3 i verkställighetsförfarandet gett domar som meddelas av deras nationella domstolar företräde framför en utländsk dom som skall erkännas. När det gäller verkställbarheten av en utländsk dom väger motsättningen till en enskild nationell dom enligt artikel 27.3 alltså tyngre än motsättningen till nationella lagbestämmelser, vilka i sig inte är hänförliga till artikel 27.1. Denna uppdelning är en konsekvens av att verkställighetsförfarandet har inriktats på att en viss exekutionstitel skall kunna verkställas. Materiell rätt skall tillämpas när målet prövas i sak och kan i verkställighetsförfarandet endast prövas ur aspekten om den strider mot grunderna för den nationella rättsordningen. Konsekvenserna av att det föreligger avgöranden som är oförenliga med varandra är däremot av exekutionsrättslig natur och skall därför prövas i verkställighetsförfarandet.

72. Beslutet att inhämta förhandsavgörande innehåller emellertid inte tillräckliga uppgifter för att det skall kunna avgöras om artikel 27.3 i konventionen verkligen är tillämplig i föreliggande fall.

E — Den första och den andra tolkningsfrågan

73. Med hänsyn till det svar som jag har gett på den tredje tolkningsfrågan skall jag här endast i andra hand behandla de två första frågorna.

26 — Detta skulle vara fallet här om domstolen genom den dom som åberopas hade avgjort samma tvisteföremål på annat sätt eller hade grundat sitt avgörande på premisser som är oförenliga med den italienska domens materiella rättskraft eller rättsverkningar.

27 — Domen i målet Hoffman (se ovan fotnot 13), punkt 21.

Upptagande till sakprövning

Parternas argument

74. Renault anser att den nationella domstolen inte är behörig att begära förhandsavgörande av domstolen enligt artikel 177 i EG-fördraget (nu artikel 234 EG). Enligt domstolens fasta praxis måste lösningen av det tolkningsproblem som underställs domstolen göra det möjligt för den nationella domstolen att avgöra ett visst mål. I förevarande fall skall den nationella domstolen emellertid endast pröva en ansökan om förklaring att domen är verkställbar och måste därför begränsa sig till att avgöra om villkoren i artikel 27.1 i konventionen är uppfyllda. Den nationella domstolen får under inga omständigheter ompröva domen i sak. I detta sammanhang är gemenskapsrättsliga principer enligt Renault inte tillämpliga.

75. I andra hand har Renault påpekat att domstolen redan har besvarat tolkningsfrågorna i domen i målet Cicra m.fl.[28] Något nytt förfarande om förhandsavgörande får då inte förekomma.[29] När det inte längre föreligger någon tveksamhet om tolkningen är den högsta instansen inte heller skyldig att begära förhandsavgörande.[30]

28 — Domen i målet Cicra m.fl. (se ovan fotnot 2).

29 — Dom av den 27 mars 1963 i de förenade målen 28/62—30/62, Da Costa m.fl. (REG 1963, s. 63, s. 95 f; svensk specialutgåva, volym 1, s. 171).

30 — Dom av den 6 oktober 1982 i mål 283/81, CILFIT (REG 1982, s. 3415; svensk specialutgåva, volym 6, s. 513).

76. Enligt Maxicars och Formentos mening kan de två första tolkningsfrågorna tas upp till sakprövning. En utländsk dom kan inte erkännas om den är oförenlig med rättigheter som är skyddade av gemenskapsrätten. Det krävs därför att domstolen, när den tolkar artikel 27 i konventionen, samtidigt enligt artikel 177 i EG-fördraget tolkar motsvarande bestämmelser i fördraget — i detta fall artiklarna 30—36 (nu artiklarna 28, 29 och 30 EG i ändrad lydelse, artiklarna 31—33 samt artikel 35 i EG-fördraget har upphävts genom Amsterdamfördraget) och artikel 86.

77. För övrigt föreligger det enligt Maxicar och Formento också tillräckliga omständigheter för att domstolen ännu en gång måste behandla problemet. De aktuella tolkningsfrågorna har ställts i ett helt annat sammanhang än frågorna i målet Cicra m.fl. I det målet föranleddes de två första tolkningsfrågorna av en intern italiensk tvist, medan det i förevarande fall är fråga om en förklaring om verkställbarhet som har internationella aspekter och direkt berör handeln inom den gemensamma marknaden.

78. Maxicar och Formento har uppgett att det vid tidpunkten för det första förhandsavgörandet på detta område enligt både italiensk och fransk rättsuppfattning fanns möjlighet att skydda enskilda karosserikomponenter. Denna möjlighet uteslöts av Corte suprema di cassazione år 1996, som därmed anslöt sig till vad som gäller enligt engelsk, spansk och tysk rättsuppfattning. Förevarande fall avser enligt Maxicar och Formento dessutom inte bara mönsterskydd utan även upphovsrätt.

79. Maxicar och Formento har vidare framhållit att domen i målet Cicra m.fl. meddelades vid en tidpunkt då man utgick ifrån att en harmonisering av de nationella lagstiftningarna var omedelbart förestående.

80. Som ytterligare en viktig grund för att problemet bör behandlas på nytt har Maxicar och Formento nämnt domstolens praxis från senare tid, enligt vilken domstolen inte längre skiljer mellan innehav av en ensamrätt och utövandet av denna [31] eller i vart fall har avsevärt utvidgat begreppet utövande. [32]

81. Den franska regeringen har gjort gällande att de två första tolkningsfrågorna inte kan tas upp till sakprövning på grund av ordalydelsen av protokollet. Man måste enligt den franska regeringen skilja mellan konventionens tillämpningsområde och bestämmelserna i fördraget. Av artikel 4 i protokollet framgår det enligt den franska regeringen för övrigt att konventionens bestämmelser om förhandsavgörande är en *lex specialis*. Av artikel 5 framgår visserligen att det är möjligt att åberopa artikel 177 och den rättspraxis som denna har gett upphov till för att fastställa gränserna för domstolens utövande av behörigheten att meddela förhandsavgöranden enligt konventionen och formerna för utövandet av denna behörighet. Den rättspraxis som artikel 177 har gett upphov till visar emellertid att domstolen vägrar att besvara frågor när ett svar inte kan bidra till att lösa den aktuella rättstvisten. [33]

82. Eftersom den nationella domstolen i detta fall prövar frågan huruvida en dom skall verkställas enligt konventionen kan endast en fråga om tolkning av konventionen underställas domstolen för förhandsavgörande.

83. Domstolen måste enligt den franska regeringen finna att tolkningsfrågorna inte kan tas upp till sakprövning även av det skälet att den redan har besvarat samma frågor i domen i målet Cicra m.fl. [34].

84. Kommissionen och den nederländska regeringen har för övrigt också påpekat att beslutet att inhämta förhandsavgörande endast innehåller mycket få uppgifter både om faktiska omständigheter och om den franska domen och den tvist som ligger till grund för denna. Kommissionen och den nederländska regeringen har till exempel framhållit att det inte sägs något om huruvida ensamrätten även kan göras gällande gentemot franska bolag som tillverkar reservdelar i Frankrike. Inte heller framgår det av beslutet om Renault vägrar att leverera reservdelar till vissa distributörer eller fastställer extremt höga priser. Kommissionen har därför ifrågasatt om det över huvud taget är möjligt att besvara tolkningsfrågorna.

85. Kommissionen har vidare konstaterat att de två första tolkningsfrågorna rör artiklarna 30—36 och artikel 86 i för-

31 — Dom av den 13 juli 1995 i mål C-350/92, Spanien mot rådet (REG 1995, s. I-1985).

32 — Dom av den 6 april 1995 i de förenade målen C-241/91 P och C-242/91 P, RTE och ITP mot kommissionen (REG 1995, s. I-743), nedan kallad domen i målet Magill.

33 — Dom av den 17 maj 1994 i mål C-18/93, Corsica Ferries (REG 1994, s. I-1783).

34 — Domen i målet Cicra m.fl. (ovan fotnot 2).

draget och därför borde ha ställts i enlighet med artikel 177 i fördraget och inte, såsom skett, enligt artikel 2 i protokollet. Att avvisa frågorna av detta skäl skulle enligt kommissionen emellertid vara alltför formalistiskt och strida mot samarbetsandan mellan nationella domstolar och EG-domstolen. Domstolens roll vid tolkningen är för övrigt densamma, oavsett om förfarandet grundas på artikel 177 i fördraget eller på artikel 2 i protokollet. Även av processekonomiska skäl är det enligt kommissionen önskvärt att domstolen bevarar de frågor som har ställts till den, eftersom den behöriga domstolen i annat fall skulle återkomma med en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 177. Detta skulle fördröja förfarandet och strida mot konventionens syfte.

Bedömning

86. Enligt artikel 2 i protokollet är den nationella domstolen behörig att begära förhandsavgörande i frågor om tolkning av konventionen av domstolen. Förevarande fall gäller tolkning av frågan vad som avses med grunderna för rättsordningen enligt artikel 27.1 i konventionen. Som vi har sett kan detta begrepp även omfatta grundläggande principer i gemenskapsrätten. Den behöriga domstolen kan alltså åtminstone fråga domstolen om den gemenskapsrättsliga omfattningen av grunderna för rättsordningen, det vill säga vilka grundläggande principer i gemenskapsrätten som hör till grunderna för en medlemsstats rättsordning. Av detta följer emellertid inte nödvändigtvis att den nationella domstolen också kan begära tolkning av motsvarande gemenskapsrättsliga principer och bestämmelser i EG-fördraget.

87. Om man beaktar syftet med förfarandet med förhandsavgörande, som är att göra det möjligt för den nationella domstolen att lösa den tvist som har underställts den, kan det i detta sammanhang emellertid också behövas en tolkning av motsvarande bestämmelser i EG-fördraget. Om grunderna för rättsordningen även inbegriper gemenskapsrättsliga principer, är den nationella domstolen enligt konventionen under vissa omständigheter skyldig att pröva om erkännandet av en utländsk dom strider mot dessa principer. För att kunna göra detta behöver den nationella domstolen emellertid ibland en av domstolen utförd tolkning av motsvarande bestämmelser i EG-fördraget. Dessutom skulle det, som kommissionen också har framhållit, innebära en alltför stor formalism att inte ta upp denna tolkningsfråga till sakprövning enbart av det skälet att den inte har ställts enligt artikel 177 i EG-fördraget. Detta skulle inte heller ur processekonomiska synpunkter vara meningsfullt.

88. Här skall ännu en gång anmärkas att mina överväganden här endast görs i andra hand för det fall att domstolen skulle ge ett annat svar på den tredje tolkningsfrågan än det jag har föreslagit.

Den första tolkningsfrågan

Parternas argument

89. Renault har hänvisat till 1988 års dom i målet Cicra m.fl. och de uttalanden som domstolen då gjorde, enligt vilka mönsterskydd i brist på en harmoniserad lagstiftning skall fastställas i nationella lagbestämmelser.[35] Domstolen fann att bestämmelserna om den fria rörligheten för varor inte hindrar tillämpning av nationella bestämmelser enligt vilka biltillverkare i egenskap av innehavare av rätt till skydd av mönster till reservdelar har rätt att förbjuda tredje man att tillverka de skyddade delarna.[36]

90. Eftersom de aktuella tolkningsfrågorna är formulerade på ungefär samma sätt som frågorna i målet Cicra m.fl. år 1988 och eftersom parter och problem i förevarande fall är identiska, måste domstolen enligt Renault också besvara frågorna på samma sätt som den gjorde i det målet. Enligt Renault har ingenting i den rättsliga situationen förändrats, eftersom det även efter antagande av Europaparlamentets och rådets direktiv 98/71/EG av den 13 oktober 1998 om mönsterskydd[37] ankommer på medlemsstaterna att fastställa villkoren för att bevilja mönsterskydd. Renault har i detta hänseende åberopat artikel 14 i direktivet som bekräftar medlemsstaternas rätt att under en treårig övergångstid behålla sina rättsliga bestämmelser. Enligt Renault framgår inte heller något annat av tjugonde övervägandet, enligt vilket övergångsbestämmelsen i artikel 14 aldrig får tolkas så att den hindrar den fria rörligheten för varor. Renault erinrar om att artiklarna 30 och 36 i fördraget fortfarande är tillämpliga.

91. Renault har tillagt att de faktiska omständigheter som ligger till grund för tvisten går tillbaka redan till år 1985. De domar som den nationella domstolen har åberopat[38] kan enligt Renault inte heller föranleda någon annan bedömning.

92. Maxicar och Formento har till en början invänt att det strider mot syftet med mönsterskyddet att skydda även enskilda karosserikomponenter. Mönsterskyddet är avsett att skydda en ny idé eller en ny formgivning i dess helhet och att därigenom stimulera konkurrensen. Om sådana komponenter som reservdelar till bilar, som måste vara en exakt kopia av originalen, skyddas är konkurrens emellertid inte längre möjlig. Innehavaren av ensamrätten får enligt Maxicar och Formento därmed ett dubbelt monopol och mer än enbart kompensation för sina investeringskostnader. Härigenom påverkas även konsumentens intressen negativt.

35 — Domen i målet Cicra m.fl. (se ovan fotnot 2), punkt 10.
36 — Ibidem, punkt 13.
37 — EGT L 289, s. 28.
38 — Dom av den 18 februari 1992 i mål C-235/89, kommissionen mot Italien (REG 1992, s. I-777), och domen i målet Spanien mot kommissionen (se ovan fotnot 31).

93. Beviljande av skydd av enstaka karosserikomponenter måste enligt Maxicar och Formento anses vara en sådan åtgärd med motsvarande verkan som importrestriktioner som avses i artikel 30 i EG-fördraget. Maxicar och Formento anser att åtgärden inte är rättfärdigad enligt artikel 36 i fördraget, eftersom den innebär en dold begränsning av handeln. Till stöd för detta påstående har de anfört att ett sådant skydd missbrukas om det beviljas för en sak som egentligen inte är skyddsvärd. Detta gäller enligt Maxicar och Formento så mycket mer som den franska domstolen inte har prövat om det i förevarande fall förelåg förutsättningar för att bevilja mönsterskydd.

94. Den omständigheten att domstolen i domen i målet Cicra m.fl. har konstaterat att det ankommer på den nationelle lagstiftaren att avgöra vilka komponenter som kan skyddas innebär enligt Maxicar och Formento inte att friheten att lagstifta sträcker sig därhän att skydd får beviljas för produkter som med beaktande av syftet med skyddet av mönster och upphovsrätt inte är skyddsvärda.

95. Vad beträffar direktiv 98/71 har Maxicar och Formento hänvisat till syftet med direktivet vilket är att främja en liberalisering av marknaden. Eftersom inte heller detta direktiv har medfört någon harmonisering av lagstiftningen om reservdelar till bilar, har Maxicar och Formento hemställt att domstolen skall besvara frågorna på det sätt som de har föreslagit och göra slut på missförhållandena på detta område.

96. Den nederländska regeringen har till en början hänvisat till domen i målet Cicra m.fl. och därefter undersökt om de senare domar av domstolen som har nämnts i beslutet att inhämta förhandsavgörande [39] kan föranleda någon ändring av den bedömning som då gjordes. Den nederländska regeringen har funnit att så inte är fallet, eftersom det av uppgifterna i beslutet att inhämta förhandsavgörande inte framgår att den franska regleringen av industriell och immateriell äganderätt innebär någon diskriminering.

97. Kommissionen har inledningsvis gjort några allmänna anmärkningar avseende artiklarna 30 och 36 och har därefter med åberopande av domen i målet Cicra m.fl. konstaterat att domstolen redan har fastslagit att det inte föreligger någon dold begränsning av handeln. Det har inte heller sedan dess skett någon ändring i rättspraxis eller lagstiftning som skulle kunna föranleda någon annan bedömning än den som gjordes i målet Cicra m.fl. De domar som i detta sammanhang har nämnts i beslutet att inhämta förhandsavgörande är enligt kommissionen inte relevanta i förevarande fall.

98. Direktiv 98/71 innebär enligt kommissionen en bekräftelse av det hittills gällande förhållandet att det ankommer på medlemsstaterna att bevilja ensamrätter.

39 — Dom av den 18 februari 1992 i mål C-30/90, kommissionen mot Förenade kungariket (REG 1992, s. I-829) och domen i målet kommissionen mot Italien (se ovan fotnot 38).

Bedömning

99. Eftersom ordalydelsen av den första tolkningsfrågan i målet Cicra m.fl. nästan helt sammanfaller med ordalydelsen av den första frågan i detta mål har domstolen redan besvarat frågan i målet Cicra m.fl., där den konstaterat att det inte föreligger någon oförenlighet med gemenskapsrätten. Det har i detta mål påstått att en annan tendens kan utläsas ur nyare rättspraxis. I beslutet att inhämta förhandsavgörande åberopas i detta hänseende domen i mål C-30/90.[40] Den nationella domstolen har särskilt hänvisat till uttalandet i domen att "bestämmelserna i EG-fördraget, särskilt artikel 222, enligt vilka fördraget inte i något hänseende skall ingripa i medlemsstaternas egendomsordning likväl inte [kan] tolkas så att de inom området för industriell och immateriell äganderätt förbehåller den nationelle lagstiftaren behörighet att vidta åtgärder som kan strida mot principen om den fria rörligheten för varor inom gemenskapen".[41]

100. Av vad ovan sagts kan man dock inte dra slutsatsen att skyddet av den industriella äganderätten har begränsats. Domstolen konstaterade i den nämnda domen tvärtom vidare att de förbud mot eller restriktioner för import som enligt artikel 36 i EG-fördraget är berättigade för att skydda industriell och immateriell äganderätt endast är tillåtna på det uttryckliga villkoret att de inte medför vare sig en godtycklig diskriminering eller en dold begränsning av handeln mellan medlemsstaterna.[42] Just detta prövade domstolen emellertid redan i domen i målet Cicra m.fl., där den fann att ensamrätten till karosserikomponenter, enligt vad som framgick av akten, inte var avsedd att gynna inhemska produkter.[43] I detta hänseende gick domstolen i 1992 års dom i målet kommissionen mot Förenade kungariket inte längre än i 1988 års dom i målet Cicra m.fl.

101. Det skall tilläggas att det i målet kommissionen mot Förenade kungariket framför allt gjordes gällande att de nationella bestämmelserna innebar en diskriminering genom att de gjorde åtskillnad mellan framställningen av en nationell produkt och importen av denna produkt från en annan medlemsstats territorium.[44] På grund av denna diskriminering fastslog domstolen att Förenade kungariket hade åsidosatt sina skyldigheter enligt artikel 30 i EG-fördraget. Det framgår emellertid inte av den nationella domstolens uppgifter, som för övrigt verkligen inte är särskilt utförliga, att det i förevarande fall föreligger någon sådan diskriminering av utländska reservdelstillverkare.

102. Även domen i mål C-350/92[45] har åberopats i detta mål. Den domen gällde

40 — Domen i målet kommissionen mot Förenade kungariket (se ovan fotnot 39).

41 — Ibidem, punkt 18. Den i citatet nämnda artikel 222 i EG-fördraget är nu artikel 295 EG.

42 — Ibidem, punkt 19.

43 — Domen i målet Cicra m.fl. (se ovan fotnot 2), punkt 12.

44 — Domen i målet kommissionen mot Förenade kungariket (se ovan fotnot 39), punkt 6.

45 — Domen i målet Spanien mot rådet (se ovan fotnot 31).

frågan huruvida rådet kunde utfärda en förordning om tilläggsskydd för läkemedel trots att det enligt 1992 års dom i mål C-30/90 ankom på den nationelle lagstiftaren att fastställa villkor och former för den ensamrätt som beviljats genom patentet. Enligt domstolens mening "[förbehåller] varken artikel 222 eller artikel 36 i fördraget... den nationelle lagstiftaren behörigheten att reglera den materiella patenträtten, vilket utesluter alla åtgärder av gemenskapen på detta område". [46]

103. I förevarande fall är frågan emellertid inte huruvida gemenskapslagstiftaren fick företa en viss harmoniseringsåtgärd eller inte. Problemet är i stället att det inte heller efter antagandet av direktiv 98/71 finns någon harmonisering av lagstiftning avseende reservdelar. Rättspraxis har därför inte heller genom domen i mål C-30/90 ändrats i förhållande till 1988 års dom i målet Cicra m.fl.

104. Inte heller lagstiftningen har ändrats sedan år 1988, eftersom artikel 14 i direktiv 98/71 uttryckligen undantar det här omtvistade området från harmonisering. Den hittills rådande situationen består med andra ord fortfarande.

46 — Ibidem, punkt 22.

105. Enligt Maxicars och Formentos mening skiljer sig förfarandet vid den nationella domstolen i ytterligare ett avseende från målet Cicra m.fl., nämligen därigenom att det i detta fall också är fråga om beviljande av upphovsrätt. I detta hänseende hänvisar jag dock till domen i de förenade målen 55/80 och 57/80. [47] I den domen anförde domstolen: "Enligt artikel 36 i fördraget skall bestämmelserna i artiklarna 30—34 emellertid inte hindra sådana förbud mot eller restriktioner för importen som är berättigade för att skydda industriell och kommersiell äganderätt. Det senare uttrycket inbegriper det skydd som upphovsrätten ger..." [48]

106. Vid tillämpning av artiklarna 30 och 36 skall alltså ingen åtskillnad göras mellan å ena sidan industriell äganderätt och immateriella rättigheter och å andra sidan upphovsrätt. Man kan sålunda inte i rättspraxis, lagstiftning eller de faktiska omständigheterna finna någon skillnad som rättfärdigar ett annat avgörande än det som gjordes i målet Cicra m.fl.

Den andra tolkningsfrågan

Parternas argumentation

107. Renault har i detta sammanhang åberopat 1988 års dom i målet Cicra m.fl.

47 — Dom av den 20 januari 1981 i de förenade målen 55/80 och 57/80, GEMA (REG 1981, s. 147; svensk specialutgåva, volym 6, s. 1).

48 — Ibidem, punkt 9.

I den mån domstolen där har fastställt att en dominerande ställning kan uppkomma enbart på grund av ett förvärv av mönsterrätt till karosserikomponenter har Renault invänt att en sådan situation inte föreligger här. Renault har också gjort gällande att bilmarknaden inte kan skiljas från marknaden för reservdelar. På dessa marknader sammantagna är konkurrensen enligt Renault mycket stark, men innehavet av mönsterrätt till enstaka karosserikomponenter medför inte automatiskt en dominerande ställning. Eftersom det inte föreligger någon dominerande ställning, kan det inte heller vara fråga om missbruk av en sådan.

108. I domen i målet Cicra m.fl. har domstolen enligt Renault vidare skilt mellan innehav och utövande av en rättighet och angett flera exempel på beteenden som innebär missbruk av en dominerande ställning. Emellertid hade Renault i målet inte kritiserats för något sådant beteende. Renault har därför aldrig utnyttjat sin ensamrätt till immateriell och industriell äganderätt vare sig för att skapa diskriminering eller för att snedvrida konkurrensen. Ensamrätten är enligt Renault endast en kompensation för de höga investeringskostnader som Maxicar och Formento inte har. Den fördel för konsumenten som Maxicar och Formento har åberopat åtnjuts enligt Renault i praktiken inte av denne utan på sin höjd av den verkstadsägare som köper och senare bygger in delarna utan att låta sina kunder åtnjuta de reducerade priserna.

109. I domen i målet Magill,[49] som den nationella domstolen har åberopat, bekräftade domstolen de principer som angavs i domen i målet Cicra m.fl., och hänvisade till och med uttryckligen till sistnämnda dom och till domen i mål 238/87.[50] I domen i målet Magill konstaterade domstolen att innehavarens utövande av ensamrätten under särskilda omständigheter kan innebära missbruk.[51] Sådana särskilda omständigheter kan enligt Renault vara införande på marknaden av en ny produkt för vilken det finns en potentiellt stor efterfrågan, underlåtenhet att motivera licensvägran och slutligen skapande av en sekundär marknad på vilken all konkurrens är utesluten. Det normala utövande av ensamrätten till mönster som består i att innehavaren kan motsätta sig att tredje man tillverkar vissa delar kan enligt Renault under inga förhållanden utgöra sådana särskilda omständigheter som avsågs i domen i målet Magill.

110. Maxicar och Formento har såvitt avser den andra tolkningsfrågan inte åberopat de i domen i målet Cicra m.fl. angivna beteenden som anses innebära missbruk. De anser i stället att det gäller att avgöra om inte det systematiska beviljandet av skydd av mönster till reservdelar eller det systematiska användandet av juridiska förfaranden mot fristående reservdelstillverkare kan utgöra missbruk av en dominerande ställning. För det andra måste man enligt Maxicar och Formento fråga sig om inte producenterna — även om deras rättigheter erkänns — är skyldiga att bevilja

49 — Domen i målet Magill (se ovan fotnot 32).

50 — Dom av den 5 oktober 1988 i mål 238/87, Volvo (REG 1988, s. 6211).

51 — Domen i målet Magill, punkt 50.

licenser för tillverkning av reservdelar. Ett företag som har en dominerande ställning har ett särskilt ansvar som medför att det är förbjudet för företaget att i någon form begränsa konkurrensen.

111. Ett mönsterskydd som inte uppfyller de erforderliga villkoren och som har erhållits genom ett beteende som innebär missbruk av en dominerande ställning kan enligt Maxicar och Formento inte fylla samma funktion som de rättigheter som domstolen har nämnt i domen i målet Cicra m.fl. Detta gäller enligt Maxicar och Formento så mycket mer som det inte är fråga om en enstaka företeelse utan om en vitt utbredd praxis. Rättigheterna har dessutom åtkommits i Frankrike genom ett beteende som innebär missbruk, utan att de erforderliga villkoren har prövats, och sedan utsträckts till att gälla även i andra medlemsstater.

112. Maxicar och Formento har därefter utförligt behandlat domen i målet Magill och kommit till slutsatsen att likheterna mellan de faktiska omständigheter som låg till grund för den domen och dem som ligger till grund för detta mål gör det överflödigt att argumentera ytterligare. Man måste enligt Maxicar och Formento alltså besvara frågan om det föreligger en dominerande ställning jakande.

113. Även den belgiska regeringen och den nederländska regeringen har i detta sammanhang behandlat domarna i målen Volvo och Magill. Belgien har därvid kommit till slutsatsen att det inte finns någon anledning att ändra det svar som gavs på frågorna i domen Cicra m.fl.

114. Den nederländska regeringen har hänvisat till att beslutet att inhämta förhandsavgörande endast innehåller ett fåtal uppgifter. Det är enligt den nederländska regeringen emellertid föga sannolikt att importen av en ny produkt i förevarande fall hindras genom licensvägran. Dessutom skulle forskning och utveckling kräva avsevärda investeringar och innehavaren av rättigheterna har enligt den nederländska regeringen ett berättigat intresse av att få kompensation för dessa kostnader. Om han förvägras detta blir det fråga om avsevärda prishöjningar. Såvitt avser frågan huruvida tillverkaren har förbehållit sig en sekundär marknad där all konkurrens är utesluten måste man enligt den nederländska regeringen skilja mellan den marknad där reservdelar tillverkas, den marknad där de säljs och den marknad där de används. Tillverkningen är skyddad genom ensamrätten till mönster. Såvitt avser försäljningen har den nederländska regeringen också hänvisat till förordning (EG) nr 1475/95.[52] Frågan huruvida utövandet av en dominerande ställning är rättsenligt måste enligt den nederländska regeringen bedömas med beaktande av huruvida friheten för den (tillåtna) försäljningen och för andra leverantörer är säkerställd.

115. Det förefaller enligt den nederländska regeringen som om producenterna har förbehållit sig marknaden för konsumtionen av reservdelar. Reservdelarna måste emellertid också vara tillgängliga för fristående reparationsverkstäder. I slutänden ankommer det på den nationella domstolen att pröva om omständigheterna är sådana att det föreligger missbruk av en dominerande ställning.

52 — Kommissionens förordning (EG) nr 1475/95 av den 28 juni 1995 om tillämpning av fördragets artikel 85.3 i EG-fördraget (nu artikel 81.3 EG) på vissa grupper försäljnings- och serviceavtal för motorfordon (EGT L 145, s. 25).

116. Slutligen har kommissionen beträffande den andra tolkningsfrågan hänvisat till 1988 års dom i målet Cicra m.fl. och till ytterligare en dom från samma år, nämligen domen i målet Volvo. Kommissionen har kommit till slutsatsen att Renault, enligt de mycket få uppgifter som finns i beslutet att inhämta förhandsavgörande, inte kan beskyllas för något av de beteenden som enligt de nämnda domarna utgör missbruk. Omfattningen av tolkningsfrågorna i detta mål är dessutom mycket mer begränsad än i målet Volvo. Den andra tolkningsfrågan måste enligt kommissionen i enlighet därmed besvaras så, att det inte är fråga om missbruk av en dominerande ställning.

Bedömning

117. Även ordalydelsen av den andra tolkningsfrågan är i stor utsträckning likalydande med ordalydelsen av den andra frågan i målet Cicra m.fl. Jag hänvisar därför också här inledningsvis till domen i det målet, i vilken domstolen fann att enbart förvärv av mönsterrätt till karosserikomponenterna till bilar inte utgör missbruk av en dominerande ställning i den mening som avses i artikel 86 i fördraget. Som exempel på beteenden som innebär missbruk vid utövandet av ensamrätt nämnde domstolen godtycklig vägran att leverera reservdelar till fristående reparationsverkstäder, fastställande av oskäliga priser för reservdelarna eller beslut att inte längre framställa reservdelar för ett visst bilmärke trots att bilar av detta märke ännu är i omlopp, om beteendet är ägnat att påverka handeln mellan medlemsstaterna. Inte heller sådana beteenden kan, såvitt framgår av de fåtaliga uppgifterna i beslutet att inhämta förhandsavgörande, konstateras i detta fall. Den andra tolkningsfrågan i detta mål måste därför besvaras i enlighet med det svar som gavs på den andra frågan i målet Cicra m.fl.

118. Maxicar och Formento ser emellertid ett missbruk av en dominerande ställning även i den omständigheten att ensamrätt beviljas till mönster till reservdelar som inte har något eget självständigt estetiskt värde. Som jag redan flera gånger har nämnt ankommer det på medlemsstaterna att fastställa villkoren för beviljande av ensamrätt till mönster. Om en biltillverkare enligt den berörda medlemsstatens lagstiftning får ensamrätt till mönster till karosserikomponenter utgör detta inte något missbruk, även om Maxicar och Formento anser att delarna inte är skyddsvärda. Detta förhållande har inte heller ändrats genom direktiv 98/71, eftersom medlemsstaterna enligt artikel 14 skall "bibehålla sina rättsliga bestämmelser om användning av ett mönster till en beståndsdel som används för att reparera en sammansatt produkt så att den återfår sitt ursprungliga beteende" fram till dess att ändringar i direktivet antas på förslag av kommissionen.

119. Vad gäller det beviljande av obligatoriska licenser som Maxicar och Formento

har erinrat om har domstolen år 1988 i mål 238/87 [53] också fastställt att "rätten för innehavaren av ett skyddat mönster att hindra tredje man från att utan hans medgivande tillverka, sälja eller importera produkter med mönstret utgör själva substansen i hans ensamrätt. Av detta följer att ett åläggande för innehavaren av ett skyddat mönster att obligatoriskt bevilja tredje man licens för leverans av produkter som inkluderar mönstret, även om det förenas med skälig ersättning, skulle beröva innehavaren substansen av hans ensamrätt och att en vägran att bevilja en sådan licens inte i sig kan utgöra missbruk av en dominerande ställning". [54] Renault skulle i enlighet därmed alltså inte heller ha någon skyldighet att bevilja licenser i detta fall.

120. Maxicar och Formento har emellertid åberopat domen i målet Magill till stöd för sin uppfattning att frågan huruvida det föreligger en dominerande ställning i förevarande fall skall besvaras jakande. Till grund för domen i målet Magill låg följande faktiska omständigheter: Tre TV-bolag, vilkas program kunde tas emot av merparten av hushållen i Irland och av mellan 30 och 40 procent av hushållen i Nordirland, publicerade enbart sina egna program och motsatte sig, med åberopande av det upphovsrättsliga skydd till sina veckovis utkommande programförteckningar som de hade enligt nationell rätt, att programöversikterna återgavs av tredje man. De publicerade sina veckovis utkommande TV-programförteckningar själva eller genom ett för detta ändamål bildat bolag. Under den tid som var av betydelse för avgörandet fanns det alltså varken i Irland eller i Nordirland någon utförlig veckovis utkommande översikt över TV-programmen. [55]

121. Förstainstansrätten ansåg att, även om utövandet av ensamrätten till återgivning av det skyddade verket i sig inte innebar missbruk, förhöll saken sig annorlunda när det på grundval av omständigheterna i varje enskilt fall framgick att villkoren för och formerna av utövandet av ensamrätten i verkligheten hade ett syfte som uppenbart stod i strid med syftena med artikel 86. I en sådan situation motsvarade utövandet av upphovsrätten enligt förstainstansrätten inte längre denna rättighets väsentliga funktion enligt artikel 36 i EG-fördraget, som är att säkerställa det immateriella rättsskyddet och belöningen för den kreativa insatsen med iakttagande av de syften som särskilt eftersträvas med artikel 86. Förstainstansrätten drog därav slutsatsen att gemenskapsrätten, i synnerhet avseende så grundläggande principer som fri rörlighet för varor och fri konkurrens, har företräde framför tillämpningen av en nationell föreskrift rörande immateriell äganderätt som står i strid med dessa principer. [56]

122. Förstainstansrätten fann att det förelåg missbruk av en dominerande ställning, eftersom TV-bolagen genom att förbehålla sig ensamrätten att publicera sina veckovis utkommande TV-programblad hade hind-

53 — Domen i målet Volvo (se ovan fotnot 50).

54 — Ibidem, punkt 8.

55 — Domen i målet Magill (se ovan fotnot 32), punkt 6 och följande punkter.

56 — Ibidem, punkt 28.

rat en ny produkt, nämligen en allmän TV-tidning som kunnat konkurrera med deras egna programblad, från att komma ut på marknaden. Bolagen hade enligt förstainstansrätten utövat upphovsrätten till programblad på detta sätt för att tillförsäkra sig ett monopol på den sekundära marknaden för veckovis utkommande översikter över TV-program i Irland och Nordirland. Denna dom fastställdes av domstolen.

123. Även om det inte längre görs någon skillnad mellan innehav och utövande av industriella ensamrätter, eftersom begränsningar i den fria rörligheten för varor anses berättigade på grund av varumärkesrättens funktion, [57] bekräftade domstolen i domen i målet Magill, med hänvisning till domen i målet Volvo, ännu en gång att villkoren för skyddet av en immateriell äganderätt — i brist på gemenskapsrättslig samordning eller tillnärmning av lagstiftningarna — visserligen skall fastställas i de nationella bestämmelserna och att en licensvägran som sådan inte utgör missbruk även om den görs av ett företag i en dominerande ställning. [58] Domstolen konstaterade emellertid därefter — återigen med hänvisning till domen i målet Volvo — att innehavarens utövande av ensamrätten under särskilda omständigheter kan utgöra ett beteende som utgör missbruk. [59] Domen i målet Magill innebär alltså inte någon ändring av rättspraxis i förhållande till domen i målet Volvo. I sistnämnda dom har domstolen emellertid redan fastslagit att licensvägran inte utgör missbruk av en dominerande ställning när det gäller bilreservdelar. [60]

124. I domen i målet Magill fastställde domstolen att det förelåg sådana särskilda omständigheter som utgör missbruk. Den framhöll därvid särskilt att det enligt förstainstansrättens dom inte fanns något verkligt eller potentiellt substitut för ett veckovis utkommande TV-programblad som kunde göra det möjligt för konsumenterna att på förhand avgöra vilka sändningar de ville titta på och planera sina fritidsaktiviteter under veckan därefter. Dessutom hänvisade domstolen till att förstainstansrätten hade fastställt att det fanns en potentiell, särskild, konstant och regelbundet återkommande efterfrågan hos konsumenterna. [61]

125. I detta fall är det emellertid inte fråga om att utövandet av ensamrätten hindrar införandet av en helt ny produkt på marknaden. Bilreservdelar kan inte utgöra någon sådan ny produkt, eftersom de måste vara helt identiska med originaldelarna. Av detta följer att inte heller domen i målet Magill kan föranleda något annat svar på den andra tolkningsfrågan än det som gavs i

57 — Dom av den 17 oktober 1990 i mål C-10/89, Hag II (REG 1990, s. I-3711).

58 — Domen i målet Magill (se ovan fotnot 32), punkt 49.

59 — Ibidem, punkt 50.

60 — Domen i målet Volvo (se ovan fotnot 50), punkt 8.

61 — Domen i målet Magill (se ovan fotnot 32), punkt 52.

1988 års domar i målen Cicra m.fl. och Volvo.

126. Sammanfattningsvis kan beträffande de två första tolkningsfrågorna alltså konstateras att artiklarna 30—36 i fördraget skall tolkas så, att de inte hindrar innehavaren av en industriell eller immateriell ensamrätt i en medlemsstat att utöva sin exklusiva rättighet att förbjuda tredje man att tillverka och sälja och till en annan medlemsstat exportera reservdelar som sammantagna utgör karosseriet till en bil som redan har släppts ut på marknaden, förutsatt att detta inte sker på något diskriminerande vis.

127. Inte heller är blotta förvärvet av mönsterrätt till karosserikomponenter missbruk av en dominerande ställning i den mening som avses i artikel 86 i EG-fördraget. Detsamma gäller utövandet av den exklusiva rättighet som är förenad med ensamrätten, förutsatt att det inte är fråga om ett sådant beteende som innebär missbruk, till exempel fastställande av oskäliga priser för reservdelar eller godtycklig vägran att leverera reservdelar till fristående reparationsverkstäder.

128. Som jag redan har nämnt har inte heller direktiv 98/71 om mönsterskydd medfört någon ändring av rättsläget såvitt avser bilreservdelar, eftersom sådana produkter omfattas av en uttrycklig föreskrift om en övergångsperiod under vilken medlemsstaterna behåller sina nationella bestämmelser.[62] Det är därvid fråga om en så kallad stand-still-klausul som — så länge direktivet inte ändras — endast tillåter ändring av nationella bestämmelser i en riktning, nämligen för att liberalisera handeln.

129. I samband med de avsedda framtida ändringarna av direktivet skall lagstiftaren pröva om det finns skäl att införa åläggande att bevilja obligatoriska licenser. En sådan åtgärd förefaller framför allt vara meningsfull av det skälet att inte alla reservdelar är av betydelse för bilens hela utseende och också därför att den intellektuella prestation som är förenad med formgivningen av varje enskild del kan variera och ibland inte är så stor att den berättigar en begränsning av den fria handeln. Så länge det inte föreligger någon motsvarande europeisk reglering måste man dock utgå från den slutsats som har angetts i det föregående. Det innebär med andra ord — med beaktande av de begränsade uppgifter om de faktiska förhållandena som är tillgängliga — att den franska domstolen inte synes ha gjort någon feltolkning av artiklarna 30—36 och 86. Även om en feltolkning skulle föreligga kan den för övrigt inte utgöra en så allvarlig kränkning av allmänna grundläggande rättsprinciper att ett erkännande av domen skulle kunna anses strida mot grunderna för rättsordningen.

62 — Artikel 14 i direktiv 98/71.

F — Förslag till avgörande

130. På grund av vad jag har anfört i det föregående föreslår jag följande svar på tolkningsfrågorna:

Den dom som har meddelats av en domstol i en medlemsstat strider inte mot grunderna för rättsordningen i en annan medlemsstat, i den mening som avses i artikel 27.1 i Brysselkonventionen, om den medger en industriell eller immateriell ensamrätt till enskilda delar som tillsammans utgör karosseriet till ett redan på marknaden förekommande motorfordon och ger innehavaren av en sådan ensamrätt skydd på så sätt att han har rätt att förbjuda tredje man, alltså näringsidkare i en annan medlemsstat, att tillverka och sälja dessa delar i den medlemsstat där domen meddelats, att importera till eller exportera från denna medlemsstat, eller att på annat sätt beivra detta beteende. Detta gäller också när rättsordningen i den andra medlemsstaten — verkställandestaten — inte har bestämmelser om en sådan möjlighet eller om gemenskapsrätten tolkats felaktigt i den dom som skall verkställas, eftersom en kränkning av grunderna för rättsordningen endast kan föreligga i undantagsfall, nämligen om grundläggande rättsprinciper har åsidosatts.